

Vergis ik me niet, dan is de paragraaf, die hier open-
geslagen ligt, één der zwakste, die ooit door Dr. Kuyper
geschreven zijn. Want al wordt scherp onderscheiden
tusschen de zilveren, de voorzienigheid „absoluut“¹⁾
nemende theorie en onze subjectieve voorstel-
ling van de voorzienigheid, en al wordt natuurlijk
aan deze laatste de onfeilbaarheid ontzegd, toch komt
de conclusie hierop neer, dat „de Voorzienigheid
zoo aan deze „gemeene gratie“ hangt, dat
er (altoos in den subjectieven zin) bij ontstentenis der
„gemeene gratie“ gansch geen Voorzienig bestel Gods
openbaar zou worden. Het zou dan uit met ons geweest
zijn van het Paradijs af“ (II, 394). „De werking der
Voorzienigheid doet zich aan ons alleen onder het
dubbele teken van vloek en genade, van toorn en van
gratie voor“, — aldus Dr. Kuyper (II, 395).

Dat hier de voorstelling infralapsarisch is, en dat
ze dit wel weten wil óók, is, meenen we, nu wel
duidelijk.

En, hiermee raken we punt c, hierin ligt o.i. de
Achilleshiel van heel deze redeneering. Die komt bloot,
juist daar, waar het redebeleid, op „subjectief“ stand-
punt uit de aanschouwing redeneerend, zich durft wagen
aan een vergelijking van de wereld-van-nu met
de wereld, die er zou geweest zijn, indien de wereld
dadelijk na den val zou gedompeld zijn in het nachtelijk
duister van den eeuwigen dood.

Om evenwel aan te toonen, waarom dit infralapsarisch
element niet zoo domineeren mag, als hier het geval
bleek, hebben we meer ruimte nodig, dan ons deze
week ter beschikking staat. We bewaren dus punt c
voor de volgende week.

K. S.

1) „Absoluut“ nadert hier zeer dicht het gevaarlijke: „ab-
stract“, als ware de voorzienigheid „abstract“ gedacht in de
„absoluut“ sprekende belijdenis, doch „concreet“ voorgesteld in
den Catechismus.

Geen buitenlandsche predikanten.

De Gestapo (geheime Duitse Staatspolitie) heeft,
naar mij ter oore kwam, eenige weken geleden ver-
boden, dat „buitenlandsche“ predikanten zouden op-
treeden in de ons allen bekende („oud-gereformeerde“)
kerken der classes Oostfriesland en Bentheim.

Men zal zich herinneren, dat eerst het gebruik der
Nederlandsche taal aan banden gelegd is, en tot zelfs
in liturgische formulieren met vasten tekst, gelijk ook
in het gezang, de Duitse taal is voorgeschreven. Ook
gevallen van verboden Nederlandsche kerkelijke bladen
zijn bekend. Thans deze jongste bepaling. Men schijnt
tenminste in Duitschland terdege er mee bekend te
zijn, dat de gereformeerde predikanten in Nederland
uit een anderen wortel leven dan de nationaal-socia-
listische staat. Hetgeen wel goed is; hier in Nederland
wilde men van N.S.B.-zijde ons wijs maken, dat alleen
enkele zotten als ondergeteekende nog konden meenen,
dat een gereformeerde tegen het nationaal-socialisme
zijn onoverkomelijke bezwaren hebben moest. Thans
ziet men het in Duitschland anders in. Want, waar
het niet aan te nemen is, dat b.v. de heer Ds Van
Duyl in Duitschland onwelkom zou zijn, is het verbod
blijkbaar gericht tegen predikanten van de Gerefor-
meerde kerken, met wie de bedoelde kerken trouwens
samenleven.

Men zal de genomen maatregelen betreuren, maar
niettemin over de klaarheid der situatie zich meer en
meer verblijden kunnen. Laten we ook in ons openbaar
gebed veel denken aan de Christenen, met name de
gereformeerde Christenen, in Duitschland.

K. S.

POPULAIR-WETEN: SCHAPPELUKE SCHEISEN

Uit het Martyrium van Guldó de Brès.

IV.

De troostbrief aan zijn vrouw. (I.)

De genade en barmhartigheid van onzen goeden
God en hemelschen Vader, en de liefde van Zijn
Zoon onzen Heere Jezus Christus, zij met uwen
geest, mijn zeer geliefde,

Catherina Ramon, mijn dierbare en zeer ge-
liefde vrouw en zuster in onzen Heere Jezus
Christus. Daar uw angst en smart mijn blijdschap
en de vreugde van mijn hart eenigszins storen,
zoo is dit de reden, waarom ik u thans schrijf,
zooewel tot uwe vertroosting als de mijne.
Vooral tot uwe vertroosting moet ik schrijven,
daar ge me altijd zeer vurig hebt liefgehad en het
thans den Heere behaagt een scheiding tusschen
onze beiden te maken: uw bittere smart over deze
scheiding gevoel ik meer dan de mijne. En ik
smeeke u, zooveel ik kan, dat ge u niet boven mate
bedroeft, vreezeende God te beleedigen.

Ge weet goed genoeg, dat, toen ge met mij in
het huwelijk zijt getreden, ge een sterfelijken man
hebt genomen, die niet één minuut van zijn leven
zeker was: en toch heeft het onzen goeden God
behaagt, om ons gedurende den tijd van onge-
veer zeven jaar samen te laten leven, terwijl Hij
ons vijf kinderen gaf. Indien de Heere ons langer
tijd samen had willen laten leven, Hij zou daar-
toe ook de middelen gehad hebben. Maar het
behaagt Hem niet: daarom Zijn welbehagen ge-
schiede en dit zij u genoeg.

Bedenk ook, dat ik niet door eenig toeval in de
handen mijner vijanden gevallen ben, maar door

Parafrazen op het Nieuwe Testament.

Herhaaldelijk wezen we in ons blad op den veel-
vuldigen arbeid, dien onze exegeten verrichten, opdat
het verstaan van den Bijbel onder ons worde bevorderd.
De nog steeds groeiende reeks der „Korte Verklaring“
(uitgave N.V. Uitg.-Mij J. H. Kok te Kampen), zoekt
heel het volk, en is voor ieder verstaanbaar. Daarnaast
verschijnt de reeks wetenschappelijke commentaren op
het Nieuwe Testament, waarvan de hoofdschotel tot nu
toe geleverd is door de Professoren Greijdanus en
Grosheide (uitgave Firma H. A. Bottenburg, Amster-
dam). Deze commentaren zijn — althans in hun vol-
ledigen tekst — slechts toegankelijk voor wie de Griek-
sche taal machtig zijn; vandaar, dat ze in ons blad
niet telkens aangekondigd worden; de lezers, die ze
kunnen volgen weten natuurlijk, dat ze verschijnen, en
voor gereformeerde predikanten onmisbaar zijn. Nog
pas is weer een deel verschenen, ditmaal van de hand
van Prof. Greijdanus.

Toch is dit tweetal reeksen niet het eenige, wat op
dit terrein gedaan wordt. Zeer handig, en voor ieder
te volgen, zijn de parafrazen, die in den laatsten tijd
van verschillende brieven van het Nieuwe Testament
worden geschreven. Herhaaldelijk hebben we indertijd
met groote dankbaarheid uit „Schiedamsch Kerkblad“
geciteerd de parafraze, die Ds C. Vonk (Schiedam) gaf
van den brief aan de Galatiërs. Dit deel is inmiddels
in druk verschenen. Tot onze blijdschap gaan anderen
met dit mooie werk voort. Ds J. van Dijk (Schiedam) gaf
een gelijksoortige bewerking van den eersten brief
aan de Thessalonicenzen (met voorwoord van Prof.
Greijdanus), Ds Jac. Jonker (Zuidbroek) van Colos-
senzen. In bewerking zijn (naar ik vernam) Timotheus
en Filippenzen.

Met allen aandrang kan ik aan al onze lezers advi-
seeren, naast de Korte Verklaring ook deze goedkoop-
en zeer handige reeks zich aan te schaffen (uitgave
Firma S. Kleefman & Co, Sappemeer). Het is telkens
prachtig werk. Ter oriëntering geef ik hier een enkel
voorbeeld van de wijze van bewerking; ik kies met
opzet eenige in de Statenvertaling min of meer moei-
lijke gedeelten.

Eerst Colossenzen 1: 16—20:

16. Want door hem zijn
alle dingen geschapen
die in de hemelen en
die op de aarde zijn,
die zienlijk en die
onzienlijk zijn, hetzij
tronen, hetzij heerschappijen,
hetzij overheden,
hetzij machten: alle
dingen zijn door hem
en tot hem geschapen;

Hij toch, die de liefde Gods open-
baart, is het fundament geworden voor
alles wat geschapen is, het gansch
heelal is in Hem als op zijn grond
gezet.

Dit geldt zoowel alles wat tot den
hemel als wat tot de aarde behoort,
zoowel de dingen, die we kunnen zien
als die niet met onze zintuigen zijn
waar te nemen.

Onder deze laatste vallen ook alle
machten, op welker invloed de dwaal-
leeraars u meenen te moeten wijzen,
als ze spreken van tronen, hoogheden,
machten en gezaghebbers in de enge-
lenwereld.

Deze hebben alleen macht in onder-
geschiktheid aan Christus, Gods Zoon,
want samen met alle dingen hebben
ook zij hun bestaan als schepsel alleen
door Hem en tot Hem. Hij is de
grond, waarop alles ontstaat, en het
doel, waartoe alles bestaat.

Ook bestaat Hij, die van eeuwig-
heid is, vóór alles en alles wordt in
Hem samengehouden, zoodat het een
geordend geheel kan blijven.

de voorzienigheid van mijn God. Die alle dingen,
zoo groote als kleine, leidt en regeert, zooals
blijkt uit wat Christus ons zegt: „Vreest niet: uw
haren zijn geteld. Worden niet twee muschjes om
een penningsken verkocht? En niet een van deze
zal op de aarde vallen zonder den wil uws Vaders.
Vreest dus niet: gij gaat vele muschjes te boven.“
Wat is er minder waard dan een haar: en toch,
zie de mond der Goddelijke wijsheid, welke zegt,
dat God het getal mijner haren heeft geschreven
in Zijn register. Hoe zou dan het kwade en de
tegenspoed aan mijn persoon kunnen komen, zon-
der het bevel en voorzienigheid van God? Dit kan
geenszins het geval zijn, tenzij men wil beweren,
dat God geen God meer zij.

En zie daarom zegt de Profeet: Er is geen
kwaad in de stad, dat de Heere niet doet. Wij zien,
dat al de heiligen, die vóór ons geweest zijn, zich
met deze leer vertroost hebben in al hun moeiten
en verdrukkingen.

Jozef, door zijn broeders naar Egypte verkocht,
zegt: Gij hebt een slecht werk gedaan, maar God
heeft het tot uw bestwil gekeerd: God heeft mij
vóór u uit naar Egypte gezonden om uw profijt.
Gen. 50. Op dezelfde wijze handelde David tegen-
over Simeï, die hem vloekte. Hetzelfde deed Job:
en evenzoo al de anderen.

En dit is de reden, waarom de Evangelisten,
als ze zoo zorgvuldig het lijden en den dood van
onzen Heere Jezus Christus verhalen, hier aan
toevoegen: En dit is geschied, opdat vervuld werd,
hetgeen van Hem geschreven was. Ditzelfde moet
men toepassen op al Zijn leden. Het is wel waar,
dat de menschelijke rede deze leer bestrijdt en
zich tegen haar verzet, zooveel zij kan, gelijk ik
ook zelf zeer sterk ondervonden heb. Toen ik
gevangen genomen werd, zeide ik tot mijzelf:
We hebben er niet goed aan gedaan door met
zoo'n groote schare gelijk op te trekken, wij zijn
door dezen of dien verraden, we hadden ons nergens
moeten ophouden. En onder zoodanige over-

18. En hij is het Hoofd
des lichaams, namelijk
der gemeente, hij die
het begin is, de eerst-
geborene uit de dooden,
opdat hij in allen de
eerste zonde zijn.

19. Want het is des
Vaders welbehagen ge-
weest, dat in hem al de
volheid wonen zoude,

20. en dat Hij door
hem, vrede gemaakt
hebbende door het bloed
van zijn kruis, door hem,
zeg ik, alle dingen ver-
zoenen zoude tot Zich-
zelf, hetzij de dingen
die op de aarde, hetzij
de dingen die in de
hemelen zijn.

Wat zouden wij dan beducht zijn
voor den invloed van allerlei geeste-
lijke machten, daar zij alle aan Chris-
tus onderworpen zijn? Ja deze groote
Christus is het, die eveneens het hoofd
is van het lichaam, de Kerk. Hij toch
is nummer EEN, het begin der her-
schepping, daar Hij de eerstgeborene
is uit de dooden. Zoodoende is Gods
raad vervuld, dat de Zoon Zijner lie-
de in alles de eerste plaats bekleeden
zou, zoowel in de Schepping als in
de Herschepping.

Wanneer nu de dwaalleeraars bij u
steeds spreken van een heele groep,
een „volheid“ van machten die als
middelaars noodig zouden zijn om een
armen zondaar tot volledigheid van
kennis te brengen, dan wil ik dat
woord wel overnemen, maar dan zoo,
dat ik er den nadruk op leg, dat
Christus superieur is, omdat naar
Gods welbehagen in Hem heel de
„volheid“ van Gods Schepping (met
inbegrip van alle machten, die in
hemel en op aarde bestaan) haar vestig-
ting vindt.

Door het storten van zijn bloed toch
aan het kruis van Golgotha heeft God
vrede gesticht tusschen Zich en de
wereld. Daardoor is de Zoon zelf de
Middelaar door Wien God alle din-
gen in de zuivere verhouding terug
brengt, waarin ze behooren te staan
tot den Zoon als het fundament van
het geschapene.

Ik mag dit dus wel zoo samenvat-
ten, dat Christus, de Zoon Gods, niet
alleen de grond is der geheele Schep-
ping (zoowel van wat op de aarde als
van wat in de hemelen is), doch
tevens de verzoeningsmiddelaar van
diezelfde Schepping.

Daar is geen macht, die boven Hem
uitgaat; geen macht, die niet onder
Zijn opperbeheerschap staat; geen
macht, die niet in alles van Hem af-
hankelijk is, dus ook geen macht, die
zich als bemiddelaar tusschen Hem en
den mensch kan opwerpen. Jezus
Christus is de geheel eenige Midde-
laar tusschen God en mensch.

Vervolgens 1 Thessalonicenzen 4: 12—18:

(12) Laat de naam des Heeren om uwentwil niet gelasterd
worden, maar uw levenswandel het middel zijn, om de
heidenen tot het geloof te brengen. Zoo wacht ge 't best
de komst van den komende Koning af.

Inzake die wederkomst des Heeren heerscht onder u nog
een andere misvatting. We hooren, dat er bezorgdheid
gerezen is over de sterfgevallen, die na mijn vertrek in
de gemeente zijn voorgekomen. Ge schijnt er ernstig aan
te twijfelen, of de overledenen de glorieuze terugkeer van
Koning Jezus wel zullen aanschouwen, en deel zullen kun-
nen nemen aan Zijn Koninklijke intocht. De gedachte
schijnt onder u te hebben post gevat, dat slechts de dan
nog levenden die intocht zullen meemaken. Uw droefheid
daarover verraadt uw rijkdom aan broederlijke liefde
jegens elkander, maar ook uw gebrek aan kennis.

(13) Wij willen echter niet, broeders, dat ge in onwetendheid
zijt over de ontslapenen, opdat gij niet treurt als de
anderen, die als heidenen Christus niet kennen, die geen
hoop hebben voor hen, die gestorven zijn. Treuren moogt
ge, maar niet om het lot van die gestorven broeders en
zusters.

(14) Want gelooven wij, dat Jezus, zooals Hij eens als mensch
onder de menschen leefde, gestorven en opgestaan is? Natuurlijk,
dat staat immers rotsvast! Nu, op dezelfde
wijze zal de God, die de dooden levend maakt, ook de
ontslapenen door Jezus, die door Zijn dood en opstanding
het leven voor hen verworven heeft, ja, de Levensvorst,
begin en beginsel van de opstanding der Zijnen is, op-
wekken. Toen ze stierven, was het, alsof ze slechts gingen
slapen. Zooals een slapende er nog is, en zoo aanstonds

leggingen bleef ik overstelpt door mijne gedachten,
toldat mijn geest hooger opklom tot de overden-
king van Gods voorzienigheid. Toen begon mijn
hart een wonderlijke rust te gevoelen; ik begon
toch te zeggen: Mijn God, Gij hebt mij geboren
laten worden op den tijd en in het uur, door U
bepaald: en gedurende al den tijd van mijn leven
hebt Gij mij bewaard en beveiligd in wonder-
baarlijke gevaren, en hebt er mij geheel uit ver-
lost: en indien nu het uur is gekomen, waarop ik
dit leven moet verlaten om tot U te gaan, Uw
goede wil geschiede: Uw handen kan ik niet
ontvluchten. En al ware het dat ik dit kon, zoo
zou ik het niet willen, zoozeer ligt al mijn geluk-
(zaligheid) in mijn eenswillendheid met U. Al
deze overleggingen maakten en maken nog mijn
hart zeer opgewekt en monter. En ik bid u, mijn
dierbare en trouwe gezellen, er u met mij in te
verheugen en dien goeden God te danken voor wat
Hij doet. Want Hij doet niets, wat niet recht-
vaardig, en zeer billijk zou zijn: en ge moet u
vooral en te meer daarin verblijden, daar het
is voor mijn welzijn en voor mijn rust. Ge hebt
genoeg opgemerkt en gevoeld van mijn moeite-
volle werk, kruis, vervolgingen en droefnissen,
die ik heb verduurd: en ge hebt er ook zelf in
gedeeld, toen ge mij vergezeld hebt op mijn reizen
gedurende de tijden van mijn ballingschap. En
zie, nu is het oogenblik daar, dat mijn God mij bij
de hand wil nemen om mij op te nemen in zijn
zalig Koninkrijk.

Ik ga u voor: en ten tijde, dat het den Heere
behaagt, zult gij mij volgen. De scheiding zal
niet altoos duren. De Heere zal ook u opnemen
om ons te zamen te vereenigen met ons Hoofd
Jezus Christus. Hier hebben we niet de plaats
onzer woning, deze is in den hemel: hier is de
plaats onzer vreemdelingschap. Laat ons daarom
haken naar ons ware vaderland dat de hemel is,
en boven alles verlangen om ontvangen te worden
in het huis van onzen hemelschen Vader, om te

weer w
den He
opwekk
en ze
dus Zij
(15) Dit toel
Hij mij
gelaten
zullen
Alle
alle ste
geloof
(16) Hij, de
den her
oproep
overal
den her
slapene
te houd
slapen,
(17) Wij, g
wachte
aarde
met he
lucht, e
zoo zul
Zijn ge
heid. Z
rust wi
heid is
Treurt
(18) maar v

Me dunk
geschreven

Door o
tusschen
grond va
klaarder
ten, deze
staan.

Met nam
lijken dez
wensch de
eventuele
mooie en

Er zijn
hoord he
Armenier
de vele ge
gericht de
hier chri
laatste ja
vluchtelin
dit verdr

Maar n
meer te h
van den
daad gez
voorziet
deelen, o

zien onze
maker Je
dig gezet
telen en
gezelscha
neer ik
diening, v
Jezus.

Ik bid
troost me
Vergeet
wezen he
alleen ee
die ook
voorrecht
martelaar
en mijn
mijn dro
vloeden
vertroost
mezelf, n
spreken
goedheid
vangene,
Hij doen
Hij dege
had noot
ren zou
Ik gev
Christus.
ren zoo
ik erken
blinde sp
ik nu in
en meer
gene ben
zeer goet
mij voor
de wapen
Anderz
alle kind

dan beducht zijn
n allerlei geeste-
n alle aan Chris-
Ja deze groote
veneens het hoofd
le Kerk. Hij toch
begin der her-
de eerstgeborene
bedoende is Gods
Zoon Zijner lief-
plaats bekleeden
Schepping als in

vaalvaarders bij u
een heele groep,
machten die als
uden zijn om een
volledigheid van
dan wil ik dat
n, maar dan zóó,
ruk op leg, dat
is, omdat naar
i Hem heel de
Schepping (met
machten, die in
estaan) haar ves-

in zijn bloed toch
algoritma heeft God
hen Zich en de
Zoon zelf de
n God alle din-
verhouding terug
hooren te staan
t fundament van
el zóó samenvat-
Zoon Gods, niet
er geheele Schep-
t op de aarde als
nelen is), doch
gsmiddelaar van

, die boven Hem
die niet onder
pij staat; geen
es van Hem af-
geen macht, die
tussen Hem en
opwerpen. Jezus
l eenige Midde-
n mensch.

18:
il niet gelasterd
del zijn, om de
wacht ge 't best

acht onder u nog
er bezorgdheid
mijn vertrek in
et er ernstig aan
te terugkeer van
deel zullen kun-
it. De gedachte
t slechts de dan
n. Uw droefheid
oederlijke liefde
kennis.

in onwetendheid
treurt als de
nennen, die geen
Treuren moogt
ven broeders en
eens als mensch
n opgestaan is?
Nu, op dezelfde
maakt, ook de
d en opstanding
de Levensvorst,
r Zijnen is, op-
e slechts gingen
n zoo aanstonds

de gedachten,
de overden-
begon mijn
en; ik begon
mij geboren
uur, door U
n mijn leven
in wonder-
heel uit ver-
n, waarop ik
te gaan. Uw
kan ik niet
dit kon, zoo
l mijn geluk-
met U. Al
en nog mijn
bid u, mijn
et mij in te
ken voor wat
niet recht-
ge moet u
n, daar het
ust. Ge hebt
mijn moeite-
droefenissen,
ok zelf in
mijn reizen
ngschap. En
a God mij bij
emen in zijn

t den Heere
cheiding zal
u opnemen
ons Hoofd
et de plaats
hier is de
ons daarom
de hemel is,
n te worden
ader, om te

weer wakker kan worden, evenzo zijn ze er nog, bij
den Heere, en kan God, wanneer Hij wil, hen terstond
opwekken en zal dat ook doen, wanneer Hij wederkomt
en ze met Hem voeren in de heerlijkheid. Ze maken
dus Zijn koninklijke intocht wel mee.

- (15) Dit toch zeggen wij u met een woord des Heeren, 't welk
Hij mij heeft geopenbaard: wij levenden, die nog over-
gelaten zullen zijn op de aarde, wanneer de Heere komt,
zullen de ont slapen volstrekt niet vóór zijn!

- (16) Hij, de Heere Jezus Christus, die opgevaren is en nu in
den hemel woont, zal met een machtig signaal, dat allen
oproept, met de stem van een aartsengel en 't geweldige
overal hoorbare geklank der Hazuin Gods neerdalen van
den hemel, om al de Zijnen, nog levenden, of reeds ont-
slapen, het sein te geven, zich voor hun Koning gereed
te houden. En de dooden, in Christus' gemeenschap ont-
slapen, zullen zelf eerst opstaan.

- (17) Wij, geloovigen, die dan nog leven, zullen op hen moeten
wachten! Daarna eerst zullen wij, levenden, die nog op
aarde overgelaten zijn, niet zonder hen, maar tezamen
met hen snel weggevoerd worden van deze aarde in de
licht, om deel te nemen aan Zijn koninklijke intocht. En
zoo zullen wij allen altijd met den Heere zijn, deend in
Zijn gemeenschap, levend in Zijn nabijheid tot in eeuwig-
heid. Zóó staat het met de zaak, waarover gij zoo ont-
rust waart. In plaats van reden tot bezorgdheid en droef-
heid is er reden tot groote vreugde en blijde verwachting.
Treurt dus niet langer, waar er niets te treuren valt.
(18) maar vertroost elkander met deze woorden!

Me dunkt, ieder zal voelen, hoe kort en duidelijk hier
geschreven is. Prof. Greijdanus zegt in zijn voorwoord:

Door eene breedere omschrijving van den tekst, en
tusschengevoegde opmerkingen, doet het den achter-
grond van dezen brief en de strekking zijner woorden
klaarder uitkomen, waarom het geschikt mag hee-
ten, dezen brief in ruimer kring beter te doen ver-
staan.

Met name voor de huiselijke Schriftlezing
lijken deze parafrasen zeer aanbevelenswaardig. Ik
wensch den Heeren Van Dijk, Jonker en Vonk, en
eventueelen medewerkers, van harte voorspoed bij dit
mooie en dappere werk.

K. S.

De groote Armenische roman.

Franz Werfel: De veertig dagen van den
Musa Dag. — Uitgeverij „De Pauw“,
Amsterdam.

Er zijn weinig volkeren, waarvan wij meer ge-
hoord hebben, maar minder weten, dan van de
Armeniërs. Onze kennis blijft meestal beperkt tot
de vele geruchten over geweldige slachtingen, aan-
gericht door de Turken van ouds af. Ook dat het
hier christenen geldt, is niet onbekend. In de
laatste jaren heeft het comité voor Armeensche
vluchtelingen veel gedaan, waardoor de naam van
dit verdrukke volk dikwijls genoemd werd.

Maar niemand zal het overbodig achten, eens
meer te hooren over land en volk. Van het boek
van den bekenden Duitscher Werfel kan inder-
daad gezegd worden, dat het in een behoefte
voorziet. En het doet dit grondig. Drie zware
deelen, onder de titels: de Nadering; de Strijd

zien onzen Broeder, ons Hoofd en onzen Zalig-
maker Jezus Christus, om te zien het hoogwaar-
dig gezelschap der Patriarchen, Profeten, Apost-
telen en zoovele duizenden Martelaren, tot welk
gezelschap ik hoop opgenomen te worden, wan-
neer ik zal hebben geëindigd den loop der be-
diening, welke ik heb ontvangen van mijn Heere
Jezus.

Ik bid u dan, mijn dierbare geliefde, dat gij u
troost met de overdenking van deze dingen.

Vergeet vooral de eer niet, welke God u be-
wezen heeft door u een man te geven, die niet
alleen een dienaar van den Zone Gods is, maar
die ook zoozeer door God geacht en be-
voorrecht wordt, dat Hij hem verwaardigt de
martelaarskroon te verkrijgen. Ik ben vroolijk
en mijn hart is opgewekt: mij ontbreekt niets in
mijn droefenissen. Ik ben vervuld van den over-
vloedigen rijkdom van mijn God. Ja ik ben zoo
vertroost, dat ik niet alleen genoeg heb voor
mezelf, maar ook voor allen, die ik zou kunnen
spreken. Hierom smee ik mijn God, dat Hij Zijn
goedheid en welwillendheid jegens mij, Zijn ge-
vangene, bestendige: hetgeen ik ook verwacht, dat
Hij doen zal: want ik weet bij ondervinding, dat
Hij degenen, die op Hem hopen, nooit verlaat. Ik
had nooit kunnen denken, dat God zoo goedertie-
ren zou zijn jegens zoo'n arm schepsel als ik ben.

Ik gevoel nu de trouw van mijn Heere Jezus
Christus. Thans breng ik in praktijk, wat ik ande-
ren zoo vaak gepredikt heb. En voorzeker moet
ik erkennen, dat ik, toen ik zoo predikte, als een
blinde sprak over kleuren, in vergelijking met wat
ik nu in de praktijk gevoel. Ik heb meer geleerd
en meer vorderingen gemaakt sinds ik een gevan-
gene ben, dan in mijn heele leven: ik ben op een
zeer goede school: ik heb den Heiligen Geest, Die
mij voortdurend inspireert en Die mij onderwijst
de wapenen in dezen strijd te hanteeren.

Anderzijds loopt de Satan, de tegenstander van
alle kinderen Gods, die als een tierende en brul-

der zwakken; Ondergang, redding, ondergang, vor-
men de trilogie: De veertig dagen van den Musa
Dag. De vertaling van Jhr. Nahuys is over het
algeheel goed, hoewel sommige germanismen en
minder goede vertalingen, nog naar het Duitsch
rieken.

Het boek houdt het midden tusschen een inter-
essant geschiedverhaal en een boeienden roman.
Eigenlijk is het allebei afzonderlijk. Daar de
schrijver zeer uitvoerig uitweidt over allerlei
historische, religieuze, folkloristische en geogra-
fische bijzonderheden, en zijn stijl bij deze ver-
halende gedachten soms kroniekachtig gewoon is,
zal een lezer die niet gewend is aan inspanning
bij het lezen, wel eens moeite hebben, vooral in
het begin, om zijn aandacht er bij te houden. Het
is er eenigszins zoo mee, als met onze oude
historische romans: eerst moet men een dikke
schil van beschrijvingen dóór, om bij de sappige
kern te komen. Maar bij dezen roman geldt meer
dan bij onze vroegere, de noodzakelijkheid dier
uitweidingen. Immers niet alleen moeten we het
volk goed leeren kennen met zijn zeden en ge-
woonten, die zoozeer verschillen van de onze,
maar men kan zich geen juist oordeel vormen
over de oorzaken en aanleidingen dier enorme
moordpartijen, als men niet de politiek begrijpt
van de Turken. De schrijver laat duidelijk zien
en hooren, dat de slachtingen, aangericht door de
vroegere sultans, niet te vergelijken zijn met de
duivelsch opgezette deportaties van groote bevol-
kingsgroepen, waarvan er niet een het leven be-
houdt.

De haat der Jong-Turken tegen de over het
algemeen ontwikkelde Armeniërs, de gevaarlijke
politiek der gevierde Turksche generaals tegen
dit volk tijdens den wereldoorlog, op gevaar af
den oorlog te verliezen door het afmaken van
alle Armenische soldaten, is onbegrijpelijk, als men
de diepere oorzaak niet leert kennen. Want niet
de ouderwetsche, mohammedaansche Turk, is de
uitroeiër van het Armenische volk van ongeloo-
vigen, neen, hun verhouding is dikwijls zeer goed,
maar de Jong-Turken — de nationalist — zijn
de doodsvijanden. En juist zij kiezen het oog-
blik zoo, dat tijdens den wereldoorlog Engeland en
Frankrijk niet kunnen helpen, omdat zij vijanden
van Turkije zijn, en Oostenrijk en Duitschland
niet durven helpen, omdat ze hun bondgenoot niet
kunnen afvallen. Zoo zijn de Armeniërs hulpeloos
overgeleverd aan hun felste bestrijders.

Een episode uit den vreeselijken ondergang
van een geheel volk, heeft Werfel nu tot onder-
werp van zijn roman gemaakt. Meesterlijk is hij
er in geslaagd de geheele Armeensche kwestie
in zijn verste godsdienstige en politieke geledin-
gen, ontroerend te teekenen, rond een gebeurtenis
van veertig dagen.

Op aandrang van Gabriël Bagradian, een fijn-
beschaafd geleerde, met Europeesche opvoeding en
gewoonten, besluiten de inwoners van de zeven
christendorpen aan de kust van Klein-Azië, zich
op den hoogsten top van het gebergte, den Musa
Dag, te verzetten tegen hun deportatie.

Gabriël, als oud-Turksch officier, kent de Jong-
Turken en weet wat de zijnen te wachten staat.
Bovendien heeft hij van een Armeensch predikant

lende leeuw is, om mij heen om mij te verslinden.
Maar Hij, die tot mij gezegd heeft: „Vrees niet,
Ik heb de wereld overwonnen“, maakt mij over-
winnaar. En reeds zie ik, dat de Heere den Satan
onder mijn voeten verbrijzelt: en voel ik „de
kracht van God, die in mijn zwakheid volbracht
wordt.“

Onze Heer laat mij aan den eenen kant mijn
zwakheid en mijn kleinheid gevoelen, dat ik niets
ben, dan een arm aarden vat, zoo broos mogelijk,
opdat ik mij vernedere, en Hem gegeven worde de
geheele glorie der victorie. Aan den anderen kant
sterkt en troost Hij mij op een ongelooflijke wijze:
ik ben zelfs meer op mijn gemak dan de vijanden
van het Evangelie. Ik eet, drink en rust beter
dan zij.

Ik ben ondergebracht in de meest versterkte en
slechtste gevangenis, donker en duister, welke
om zijn donkerie „Brunain“ genoemd wordt: ik
krijg geen lucht, dan door een klein stinkend gat,
waar men smerig vuil in werpt: ik heb dikke en
zware boeien aan handen en voeten, die me voort-
durend helse pijn doen lijden, daar ze tot
op mijn beenderen inslijden. Vervolgens komt de
provoost der smeden driemaal daags mijn boeien
nazien, uit angst, dat ik zal ontvluchten; ten over-
vloede heeft men drie garden van 40 man voor
de poort der gevangenis geplaatst.

Ook krijg ik bezoeken van den heer de Hamaide,
die naar mij komt kijken, zooals hij zegt, om mij
te troosten en mij tot volharding aan te sporen:
maar hij komt gaarne na den eten, als de wijn
hem naar het hoofd is gestegen en zijn buik ge-
vuld. Ge kunt denken wat voor vertroosting
dat zijn. Hij overlaadt me met bedreigingen en
heeft me gezegd, dat, indien ik ook slechts de ge-
ringste poging doe om te ontvluchten, hij me aan
hals, lichaam en beenen laat boeien, zoodat ik geen
vinger zal kunnen verroeren: en vele andere soort-
gelijke gezegden meer.

Niettegenstaande dit alles blijft mijn God Zijn

en diens zuster, verminkt tijdens hun deportatie,
vernomen wat de bedoeling was van de regering.
Onder voorwendsels van: verraad, landsbelang e.d.
werden de bewoners gedwongen huis en goet te
verlaten, om weg te sterven van honger of mis-
handeling in de vlakten van Mesopotamië. On-
danks de verhalen van nameloos lijden, verkiest
een deel der bevolking, protestantsche Armeniërs,
zich niet aan Gods bedoeling, zoo zij meenen,
te onttrekken. Zij gaan hun vreeselijken dood tege-
moet. De anderen verschansen zich echter op den
Musa Dag, en weten het veertig dagen vol te
houden tegen de geweldige overmacht der Turken
niet alleen, maar zij, ongeordend en ongevoelend
bijna, verslaan de geregelde Turksche troepen en
houden stand, totdat toevallig passeerende Fran-
sche oorlogsschepen de uitgehongerde massa aan
boord nemen.

Zeer onderhoudend weet de schrijver te ver-
tellen van die families en hun onderlinge verhou-
ding. Prachtige typen zijn de priester, de burge-
meester, de dokter en de apotheker. Geestig be-
schrijft hij deze, deels ontwikkelde menschen,
soms met Europeesche, wetenschappelijke opvoe-
ding, die echter vervaagd is door de jaren tot
een stralende herinnering, en de kwasi geleerden,
die niet onder willen doen voor de bevoor-
rechten en zich bespottelijk maken met vertoon
van voorgewende geleerdheid.

Het is geen geflatteerd beeld, dat hier van de
Armeniërs gegeven wordt. Ze worden geteekend
in hun onderlinge twisten, kleinzieligheden en on-
deugden, maar ook in hun heldenmoed bij het
taai verdedigen van hun schijnbaar ten doode
opgeschreven levens. De soberheid van den ver-
haaltrant, de totale afwezigheid van effectbejag
doet te treffender uitkomen het verschrikkelijke
lot van dit doodbloedende volk. Verlaten door hun
medechristenen, richten zij hun klacht alleen tot
God, zooals het molto van het eerste deel getuigt:
„Hoe lang, o heilige en waarachtige Heerscher,
oordeelt Gij ons bloed niet aan degenen die op
de aarde wonen.“

De vergeefsche pogingen van den Duitschen ge-
leerde Dr Lepsius, werpen een schril licht op de
tot machteloosheid gedoemde politiek der christen-
volkeren.

Voor al het tweede en het derde deel zijn
prachtig. De spanning wordt steeds grooter, het
verhaal boeiender. Gabriël Bagradian, die zijn
leven van luxe, zijn Europeesche vrouw, ten slotte
zijn leven opoffert, is het symbool van het ener-
gieke, intelligente, stil vrome volk, dat afgeslacht
wordt onder de oogen van Europa.

Dit boek is een droevig epos, maar ook een
sterke aanklacht. Als geschiedenisbeschrijving
nauwkeurig en interessant, als roman aangrijpend
en boeiend.

Het is jammer dat de druk niet uitlokt tot lezen.
De kleine letter, de groote, dichtbedrukte bladzij-
den, zullen sommigen misschien afschrikken. En
dat zou jammer zijn. Ieder die zich heenzet over
deze bijkomstigheden, die rustig, ook de beschrij-
vende gedeelten, die toch onmisbaar zijn voor het
goede begripen, leest, zal zich ruimschoots be-
loond vinden. Het is niet een boek voor iedereen,
maar wel voor alle goede lezers.

Gr.

H. S.

belofte houden en mijn hart vertroosten, terwijl
Hij mij een zeer groote tevredenheid schenkt.
Daarom, mijn geliefde zuster en trouwe vrouw,
bid ik u, dat gij in uw droefenissen troost zoekt
bij den Heere en aan Hem uzelve en uw zaken
toevertrouwt: Hij is de Man der geloovige we-
duwen en de Vader der arme weezen: Hij zal u
nooit verlaten. Dit verzeker ik u. Gedraag u al-
tijd als een Christin en geloovige, standvastig in
de vreeze Gods, gelijk ge altijd hebt gedaan, en
vereer, zooveel ge kunt, door uw goeden levens-
wandel de leer van den Zone Gods, welke uw
man gepredikt heeft: en daar gij mij altijd zeer
innig hebt liefgehad, zoo smee ik u deze liefde
te bewijzen aan onze kleine kinderen: onderwijst
hen in de kennis van den waarachtigen God en
van Zijn Zoon Jezus Christus. Wees hun vader en
moeder, en zie toe, dat zij het weinige goed, het-
welk God u gegeven heeft in eere moge bezitten.
Indien God u de genade schenkt, om na mijn ver-
scheiden, als weduwe met uw kindertjes te blijven
leven, zoo zult ge zeer wel doen.

Kunt ge dat niet en ontbreken u de middelen,
zie toe, dat ge u dan verbindt aan een goed man,
die geloovig is en Godvreezend, en een goed ge-
tuigenis heeft. En wanneer het mij mogelijk zal
zijn, zal ik aan onze vrienden schrijven, dat zij
voor u zorgen, al geloof ik niet, dat zij hierin
zullen tekort schieten.

Nadat de Heere mij zal hebben weggenomen,
zult gij u tot uw vroegere levenswijze kunnen be-
geven. Ge hebt onze dochter Sara, wier opvoe-
ding weldra voltooid zal zijn: Zij zal u gezelschap
kunnen houden, en u bijstaan in uw droefenissen
en u troosten in uw verdrukkingen: en de Heere
zal altijd met u zijn. Groet al onze goede vrienden
namens mij, en dat zij God voor mij bidden, opdat
Hij mij kracht geve, en woorden in mijn mond, en
wijsheid om de waarheid van den Zone Gods te
handhaven tot het einde toe en tot aan mijn laat-
sten snik.

GEESTELIJKE ADVIEZEN

(Alle inzendingen, deze rubriek betreffende, aan
Ds D. van Dijk, Akkerstraat 26, Groningen.)

Het getuigenis des Geestes, dat wij kinderen Gods zijn.

III.

In ons vorig artikel zagen wij, dat op de beide plaatsen, waar in de Schrift, buiten Romeinen 8:16 het woord „medegetuigen“ gebruikt wordt, niet wordt bedoeld een tweede getuigenis, dat bij het eerste bijkomt, zoodat het eerste door het tweede wordt bevestigd.

Het beteekent in beide gevallen een invloeden van het tweede getuigenis in het eerste, waardoor het tot één getuigenis wordt, maar zóó, dat het klemmend karakter van het getuigenis verkregen wordt juist door dat „tweede getuigenis“.

Zóó nu moeten wij ook den zin zien van wat Paulus in Romeinen 8 bedoelt met dat getuigen van Gods Geest met onzen geest.

Ook hier heeft het niet den zin van een getuigenis van den Geest, dat zich paart aan het getuigen van mijn geest.

De voorstelling is deze.

Ik kom, door Gods goedheid, in aanraking met Gods Woord.

Dat Woord zegt tegen mij: „Gij zijt Gods kind“.

Ik geloof dat en in antwoord op dat Woord zeg ik (zegt mijn geest): „Ik ben Gods kind“.

De vraag is nu: „hoe kom ik daartoe?“

En 't antwoord op die vraag kan niet anders zijn dan dit: Ik kom daartoe door de werking des Heiligen Geestes, Die mij zoo bewerkt, dat ik dat Woord zie als het Woord van den Waarachtigen God en mij er tegelijk toe brengt, dat Woord te aanvaarden, mij daarvoor te buigen, er met heel mijn hart „amen“ op te zeggen.

De Geest Gods brengt er dus mijn geest toe te zeggen: „Ik ben Gods kind“. In mijn zeggen: „Ik ben Gods kind“ is dus ingevloed het getuigenis van den Geest: „Gij zijt Gods kind“; alleen daardoor kan ik zeggen, wat ik zeg; alléén daardoor heeft mijn zeggen ook waarde en waarheid.

De fout bij de exegese van dezen tekst is m.i. deze: dat men er van uitgaat, dat in vers 16 iets anders gezegd wordt, dan in de voorgaande verzen, dat daarom in dit vers iets nieuws wordt toegevoegd.

Dat nu is niet juist.

Paulus heeft gezegd, dat wij hebben ontvangen niet den Geest der dienstbaarheid, maar den Geest der aanneming tot kinderen, door Welken wij roepen: „Abba, Vader“.

En dan gaat hij voort: „Deze Geest getuigt met onzen geest, dat wij kinderen Gods zijn“.

Het verband tusschen deze twee gedeelten moet nu niet aldus gelegd worden: „Bovendien getuigt deze Geest met onzen geest“, maar aldus:

„Deze Geest getuigt alzoo met onzen geest, dat wij kinderen Gods zijn“.

Wat in een bepaalden vorm gezegd wordt in de

Adieu, Catharina, mijn zeer goede vriendin. Ik bid mijn God, dat Hij u wil troosten en eenswillendheid geven. Ik hoop, dat God mij de genade zal geven u nog meer te kunnen schrijven, indien het Hem behaagt, om u te troosten zoo lang ik in deze wereld zal zijn. En bewaar dezen brief als een herinnering aan mij: hij is slecht geschreven, maar hij is (geschreven) zooals ik kan en niet gelijk ik wil.¹⁾ Ik smeek u, mij aan mijn goede moeder aan te bevelen. Ik hoop haar, indien het God behaagt, een brief te schrijven om haar te troosten.

Groet ook mijn goede zuster.²⁾ Zij ontvang haar verdriet uit Gods Hand. Het ga u wel.

Uit de gevangenis den 12en April 1567.

Uw getrouwe man Guy de Brès, dienaar des Woords van God te Valenciennes, en thans gevangene, in genoemde plaats, om den Zon Gods.

Eenige dagen vóór de terechtstelling van Guido de Brès is zijn vrouw met haar kinderen naar Sedan gegaan, hetgeen hem zeer verblijdde. Van Sedan was de Brès Juli 1566 naar Antwerpen en Valenciennes gekomen.

De hertog van Bouillon, die hem slechts noode had laten vertrekken, zal zijn vrouw en kinderen ongetwijfeld gastvrij hebben ontvangen.

Wat er van hen is geworden — aldus Van Langeraad — en of zij er lang hebben vertoefd, zal niet gemakkelijk uitgemaakt kunnen worden, daar mij bij een ingesteld onderzoek is gebleken, dat geboorte- of doopregisters van dien tijd, die hier eenig licht zouden kunnen verspreiden, niet aanwezig zijn, en de acten van den kerkeraad aldaar niet beginnen vóór 1581.

TH. DELLEMAN.

1) Dit excuus over zijn slechte schrift ontroert ons diep, als we denken aan wat hij schreef over de knellende boeien aan zijn handen.

2) Dit is de vrouw van Daniël de la Deuze. Zie het slot van dit artikel.

voorgaande verzen, wordt in vers 16 weer gezegd in anderen vorm; maar de zin is precies hetzelfde.

Dat Paulus dit in vers 16 nog eens weer zegt doet hij niet om den nadruk te leggen op een bepaalde wijze van spreken van den Geest Gods, maar om nog eens weer op te halen (om er straks op te kunnen verder redeneren) wat die Geest getuigt, n.l. dat wij kinderen Gods zijn.

Dat blijkt uit vers 17, waar de apostel over den aard van dat getuigenis heelemaal niet verder redeneert, maar wel verder uitéenzet de heerlijkheid van dat „kind-zijn“.

De rijke beteekenis van dit Woord voor de praktijk van het leven des geloofs zie ik in verband daarmee aldus:

a. Natuurlijk kan het kind Gods zich verlustigen in de waarheid, dat de Geest Gods getuigt met zijn geest.

Als hij „amen“ zegt op Gods belofte, dan weet hij, dat dat niet van hemzelf is, maar dat het de Geest Gods is, die hem daartoe brengt.

Heel zijn zekerheid rust nu in God.

Hij weet, dat in de Heilige Schrift God tot hem spreekt.

Hij weet, dat zijn antwoord daarop ook van God is.

Zoo weet hij zich in Zijn geloofs-zekerheid in elk opzicht, naar alle zijden gedragen door de waarachtigheid Gods, van Hem, Die niet liegen kan.

Dat is onzegbaar rijk.

b. In de tweede plaats (en dat is, naar het verband waarin deze tekst voorkomt, het voornaamste) die Geest zegt (op de wijze, die wij zooveel hebben geteekend: „gij zijt Gods kind“).

Dat is onze wondere rijkdom.

Wij zijn Gods kinderen; geen voorwerpen van Zijn toorn, geen vijanden, geen dienstknechten, maar kinderen; kinderen, met al den rijkdom, die aan de verhouding van kinderen tot een Vader, en dan tot zulk een Vader verbonden zijn.

Kinderen, d.w.z. God heeft ons lief, wij hebben Hem lief; wij mogen Hem dienen, wij willen Hem dienen; als Zijn kinderen zijn wij veilig, zijn wij rijk; Gods kind te zijn, het is zoo geweldig groot, zoo koninklijk.

Dat te gelooven doet van ons afglijden alle neerdrukkend gevoel van kleinheid, van minderwaardigheid, dat doet ons als vorsten door het leven gaan.

Dat doet ons alles trotseeren, alles aandurven, alles overwinnen.

Dat te gelooven zal meer dan iets anders ons dringen tot het dienen van God, het leven van God. Dat is het geheim, volk van God, van een waarachtig christelijk leven, het zien op, het leven bij het Woord: „Gods Geest getuigt met onzen geest, dat wij, wij, kinderen Gods zijn“.

D. v. D.

UIT DE BUITENLANDSCHE KERKEN

De nood der Kerk in Duitschland.

We laten hier het slot volgen van de „Boodschap aan de gemeenten“ (vgl. ons vorig nummer):

III. Het is een onheilvolle ontwikkeling, dat de strijd om Jezus Christus, waarin Gods wil ons Duitsche volk gevoerd had, zoo zeer van zijn eigenlijk karakter beroofd en scheef getrokken wordt. Deze strijd brengt tegenstellingen en spanningen met zich mee. Maar ieder, die er bij betrokken is, moest hem in verantwoording aan God voor ons volk voeren. In plaats daarvan beleven die deelen van ons volk, die aan het geloof der vadersen vasthouden, het, dat zij in hun bedoeling miskend worden, en dat hun in de bres springen voor wezen en taak der Kerk als inbreuk op de volksgemeenschap verdacht gemaakt wordt. Het is al zoover gekomen, dat een zich van haar taak bewuste Kerk in groote deelen van ons vaderland behandeld wordt als een vijand, die teruggedrongen en vernietigd moet worden.

Daarbij wordt het als een bijzonder drukkende nood gevoeld, dat aan de Kerk in deze beslissende worsteling zeer sterk de mogelijkheid tot vrije geestelijke gedachtenwisseling naar binnen en naar buiten benomen is.

Er zijn verordeningen uitgevaardigd, die, wanneer ze doorgevoerd worden, de Kerk levensrechten ontnemen, welke zij niet opgeven kan, en die de vrijheid van verkondiging in overeenstemming met de belijdenis beperken en herhaald onmiddellijk ingrijpen in de leiding der Kerken beteekenen zouden. De jeugd- arbeid der Evangelische Kerk is herhaald malen gestoord en gehinderd, ook daar, waar zij zich consciëntieus aan alle bepalingen van den staat hield. Ook het godsdienstige en daarom het meest innerlijke leven der Kerk is van herhaald ingrijpen niet verschoond gebleven. Dienaars der Kerk worden in belangrijke takken van het openbare leven als staatsburgers van lager orde en rechtspositie behandeld. De eer van onzen heer bisschop wordt in woord en geschrift op onverdraaglijke wijze aangetast, de gevraagde bescherming tegen zulke aanvallen wordt geweigerd. Studenten in de theologie worden uit formaties uitgesloten, waar zij met toewijding toe behoord hebben. Een golf van processen, van arrestaties — preventieve hechtenis, beschermingshechtenis, concentratie-

kampen — van uitwijzingen uit dorp, gemeente, stad en land en van spreekverboden is over de Kerk heen gegaan. Waar van staatswege financiële commissies ingesteld zijn, bestaat gevaar, dat zij gedwongen worden, over middelen der Kerk, die voor den eredienst moeten dienen, te beschikken naar gezichtspunten, die buiten het terrein der Kerk gelegen zijn. De handelwijze van zekere financiële instanties heeft reeds op het oogenblik in sterke mate schadelijke uitwerking voor de Kerk. Een door den staat ingesteld rechtsprekend college spreekt vonnis over de Kerk, buiten de gewone rechtspraak om. Zoo gaat hoe langer hoe meer een heillooze scheuring door ons volk. Geweld wekt verbittering en toorn, en niemand kan het verhinderen.

IV. Bij dezen stand van zaken vermanen en smeken wij de gemeenten, de Kerkbestuurders en de predikanten: Laat u niet verbitteren! Wordt niet moede in het getrouw vervullen van den dienst! Laat geen offers, geen lijden u te veel zijn! Vergeet geen oogenblik, dat wij verschuldigd zijn, ons volk het evangelie te prediken! Gehoorzaamheid aan God den Heere, dankbaarheid aan Christus, den Heiland, trouw aan onze Kerk, hartstochtelijke liefde voor ons volk — zij geven ons den weg aan, dien wij ten einde toe te gaan hebben: „Gij echter, ga heen en predik het koninkrijk Gods!“

Wij willen met elkander boete doen, dat wij niet nog veel getrouwer in onzen dienst zijn geweest, wij willen den Heere der Kerk smeken, dat onze boodschap blijder, onze gehoorzaamheid groter, onze liefde reiner, het getuigenis, dat uit ons woord en ons leven spreekt, krachtiger moge worden.

O land, land, land, hoor des Heeren Woord!

(Volgt de onderteekening.)

Tot zoover het officieele stuk. Den vertaler zeggen we vriendelijk dank.

K. S.

Rectificatie. In het vorige week geplaatste stuk is een gedeelte van een zin weggelaten.

Onder II c), daarvan de tweede alinea (blz. 400, tweede kolom, onderaan) staat: „Zijn Woord heeft gestalte gekregen in de Heilige Schrift en in de Christelijke Kerk“. Men leze hiervoor: „Zijn Woord heeft gestalte gekregen in de Heilige Schrift en is vleesch geworden in Jezus Christus, is levende tegenwoordigheid van Christus in de Christelijke Kerk“.

(Vertaler.)

IPERSSCHOUW

Voetius, het gezag der synoden en de doleantie.

Prof. Greijdanus besprak, zooals men zich herinnert, in ons blad de dissertatie van Dr M. Bouwman. Verleden week namen we — eerder kon het wegens vacantie niet — een stuk van Dr Bouwman op, met onderschrift van Prof. Greijdanus. Zonder dat we hiervan op de hoogte waren gesteld, had Dr Bouwman zich inmiddels ook tot „De Bazuin“ gewend. Hij kreeg daar plaats voor volgend artikel van zijn hand:

Predikanten, die vast willen houden aan de Belijdenis, en voor de leer der waarheid op de bres staan, hebben in de Ned. Hervormde Kerk geen gemakkelijke positie. Immers in deze Kerk worden tal van predikanten gevonden, die van de Belijdenis geheel zijn afgeweken, in hun gemeenten niet meer brengen het Evangelie der zaligheid door het bloed des kruises, en die de godheid van Christus en de leer der Drieëenheid loochenen. Toch hebben de synodale „besturen“ nimmer reden gevonden, om met de tucht tegen hen op te treden. Geloovige predikanten moeten zulke dwaalleeraars als hun ambtsbroeders erkennen. Zij moeten toezien hoe geheele gemeenten door hen verwoest worden; en wanneer moderne lidmaten met attestaties overkomen naar orthodoxe gemeenten, moeten de kerkeraden hun het recht geven, om wanneer zij dat willen, met de geloovigen het H. Avondmaal te viëren, al druischt dit vierkant in tegen het Woord des Heeren, dat wij dezelven zullen houden voor heidenen en tollenaars. Deze dingen zijn voor consciëntieuzen dienaren des Woords en Ouderlingen niet gemakkelijk. Wanneer moderne Amsterdamsche jongelieden, die lidmaat der Hervormde Kerk aldaar in volle rechten willen worden, naar Nieuwendam komen varen, het aloude bruggetje over het Kerkepad overgaan, en vervolgens door den plaatselijken modernen predikant als lidmaten der Ned. Hervormde Kerk worden bevestigd, dan zucht vervolgens de scriba van den Amsterdamschen Kerkeraad, als hij deze jonge menschen als lidmaat der Kerk van Amsterdam moet inschrijven: wij moeten. Ik hoop, dat zijn vulpen nog eens weigeren zal haar dienst te doen, en hij manmoedig zegt: ik mag niet. Misschien komt dan het heimwee, naar de vrijheid, die op dit punt de Kerken van „de Doleantie“ hebben, bij hem op.

Tot deze groep van menschen behoort ook Dr L. D. Terlaak Poot te 's-Gravenhage. Maar zie, nu heeft Dr Terlaak Poot onverwacht hulp gekregen van een zijde, waarvan hij dat niet verwachtte. Neen, de kant van de Doleantie moet het toch niet op! Want aan de Vrije Universiteit te Amsterdam is schrijver dezes, Gereformeerd predikant nog wel, gepromoveerd met een dissertatie over Voetius over het Gezag der Synoden. En deze auteur — aldus meent Dr Terlaak Poot in de „s-Gravenhaagsche Kerkbode“ (Herv.), van 28 Aug. '37 — komt daarin aantoonen „de onwettigheid en onhoudbaarheid op gereformeerd standpunt van de kerkrechtelijke basis en constructie der Doleantie-beweging van 1886“. Uitgangspunt van die beweging was de autonomie der plaatselijke kerk. En nu zou schrijver dezes hebben aangetoond, dat de leiders der Doleantiebeweging, Kuiper en Rutgers, Voetius' kerkbeschouwing onjuist zouden hebben ge-

zien. Dr Terlaak Poot heeft de Doleantie! Hij wijst op de nering van de Kerken he

„Niet die kring van elp- daden ons o- tuss, en Kr- komt ten beg- publicat- het feit- Univer- besluite- Dr Bou- heeft de- Utrecht- gewijzig- boven h-

Er is in- Dit is na- inhoud v- voorstell- Immers o- dat uit r- rust op e- leiders, e- lijke rev- Prof. Gre- Juli 1937- op tal v- keerd be- matie“ z- van het c- Bovendien- plaatselij- zijn, zom- Verhlij- gespatiee- dikanten- thans ach- als dat - Dr Schok- rijke sch- sioneelen- trouwig - G. J. Vos- tisme. P- autoriteit- geloocher- heid der- heeft nog- Independ- constaten- dit punt- valt. In- weging t- tische sp- zijn, en- aanzien - meerde - eenstemm- fessionee- independ- ik bij Dr- een open- Wanne- afgeleid - in kerke- over de k- tweesgesp- tuigenis- ook wil- van Voet- kerkrecht- te veroor- overwege- is. Ik st- danus o- heb: Mo- juk der- Voetius - slechts g- Poot en- moeilijke- mogen h- Welnu- achtig z- gezag va- (Dr Ter- classica- Haagsch- van w- maken).- erkenning- verder g- is. Daar- van mijn- sertation- beschouw- van dit - ik het p- ik aan- kerkeno- artikel.

Maar - Afscheid- waar zij- het Geza- der syno- tot opvo- strijdij- handhaa- als de- van de- daarnaa- art. 31 e-